

EL TREBALL GLOBALITZAT A PARTIR DE PROPOSTA EXTERNA a l'institut Quatre Cantons

Ramon Grau

Professor de l'institut Quatre Cantons

RESUM

"El treball globalitzat a partir de proposta externa a l'institut Quatre Cantons"

El treball globalitzat a partir de proposta externa és un instrument del desplegament curricular de l'institut Quatre Cantons de Barcelona que porta a l'aula tasques autèntiques, que posen en contacte l'alumnat amb el món real, a través d'institucions diverses que col·laboren amb el centre. En aquest àmbit curricular s'estableix col·laboració amb institucions externes (museus, instituts de cultura o recerca, empreses ...) que exerceixen un paper de promotors i així l'activitat se situa en un món que l'estudiant reconeix i vol comprendre, es percep autèntica, implica accions amb valor pràctic i intel·lectual. Els estudiants col·laboren en la planificació, organització i control del seu propi procés d'aprenentatge tot treballant principalment de manera individual o en grups, l'agrupació classe es torna difusa. No hi ha unitats de treball pre-desenvolupades per a tots els estudiants, les tasques i treballs són desenvolupats per estudiants i professors junts; en el procés, el professorat fa una funció de de suport, assessorament i orientació.

Paraules Clau: Aprenentatge, competències, organització, col·laboració

ABSTRACT

"The global work from external proposal is an instrument to implement curricula at Institut Quatre Cantons"

It brings into the classroom authentic tasks that give students the opportunity to be in touch with the real world through several institutions that collaborate with the school.

Close collaboration is set with external institutions (museums, cultural and research institutes, companies ...) which play a promoting role. Thus, the tasks are designed in a world that the student recognizes and wants to understand. These tasks are perceived as authentic actions involving intellectual and practical values.

Students work together in planning, organizing and controlling their own learning process by working mainly individually or in groups, the group class becomes fuzzy. No pre-work units are developed for all students, tasks and projects are developed by students and teachers together; in the process, the teacher plays the role of supporting, advising and guiding.

Key words: learning, skills, organization, cooperation

EL MARC CONCEPTUAL

Els centres educatius ocupen un lloc central en la transmissió de la cultura i dels valors compartits en una societat, constitueixen una peça bàsica del seu present i, el que és més important, del seu futur. Les transformacions que ha experimentat la societat des de finals del segle XX com la interdependència global, la importància de la producció de coneixement i la seva transformació en valor econòmic, la generalització extrema de l'ús de les tecnologies digitals, l'impuls perquè les persones gestionin el seu propi projecte professional, obliguen els centres educatius a plantejar-se nous objectius. No es tracta d'exercir un paper diferent al que l'escola té assignat, «*una societat canviant ens ha de mantenir disposats a superar el model escolar que en cada ocasió sembli més propici, d'acord amb els nous papers que a l'escola li càpiguen exercir en els diferents moments de la dinàmica evolució social*» (Gimeno Sacristán, 1976).

L'escola, l'institut, ha de capacitar les persones per inserir-se en el medi social. Una societat avançada, com la que aspirem per al nostre país, es fonamenta en una economia basada en el coneixement i la tecnologia.

Com afirma Andrea Schleicher, subdirector d'Educació a l'OCDE i coordinador de l'informe PISA, les escoles han de preparar els estudiants per a feines que encara no s'han creat, tecnologies que encara no s'han inventat i problemes que sorgiran i encara desconeixem (Schleicher, 2010). El que sí descriuen els estudis és que les economies avançades disposen d'un ensenyament secundari que se centra en la creació de coneixement (Kozma, 2010). En ell, els projectes col·laboratius i les recerques són habituals, en un entorn tecnològic que s'estén a totes les pràctiques d'ensenyament, xarxes TIC que permeten -tant als professors com als alumnes- treballar amb col·laboradors distants, participar en comunitats de producció de coneixement i accedir a mentors externs, experts, científics i empresaris.

El canvi es reflecteix en què, en comptes d'aprendre a llegir, l'educació bàsica del segle XXI consisteix en llegir per aprendre i desenvolupar la capacitat i la motivació per identificar, comprendre, interpretar, crear i comunicar coneixement. És òbvia la transformació: des d'una educació que concebia l'aprenentatge com l'adquisició d'un gran volum d'informació cap una nova pràctica educativa que entén els alumnes com a estudiants i creadors de coneixement, on els conceptes i significats, les habilitats i estratègies s'adquireixen com una necessitat per aconseguir una finalitat, la creació de saber. Aquesta creació inclou, òbviament, un cert bagatge d'informació, però es tracta de coneixement establert *en context i amb sentit*.

Aquest és el marc en què l'institut Quatre Cantons decideix desplegar el seu projecte educatiu, partint d'una pregunta d'àmbit general que es converteix en el problema que es proposa i pretén resoldre.

"Quin projecte educatiu i quin desplegament curricular pot orientar l'ensenyament vers la creació de coneixement en connexió amb la realitat social, cultural i econòmica del país?"

"De quina manera un centre educatiu pot incorporar la innovació educativa en l'àmbit curricular, metodològic, en l'ús dels recursos, en la gestió del temps, dels espais i de les agrupacions per posar-la al servei dels ciutadans del segle XXI?"

UN NOU ÀMBIT CURRICULAR: EL TREBALL GLOBALITZAT

Tenim la convicció que l'educació tradicional està massa basada en el sistema acadèmic i que presta més atenció a les qualificacions que als aprenentatges. No se centra en els individus, en els seus interessos, motivacions, capacitats per generar veritable construcció de coneixements. Per això hem abordat la transformació d'alguns dels elements propis de l'organització i funcionament dels centres escolars, en la línia d'aconseguir canvis substancials i profunds, derivats d'una visió renovada de l'educació (Ruiz, 2007):

- El currículum: els continguts, les metodologies i l'avaluació,
- El paper de l'alumnat i del professorat,
- L'organització del centre, la gestió del temps, les agrupacions i els espais.

Canvis substancials i profunds, perquè les finalitats han canviat, perquè es tracta d'involucrar els joves amb el seu aprenentatge, que els prepari millor per afrontar un món extraordinàriament complex, globalitzat, on flueix la informació però no tots la converteixen en coneixement i exploten la seva utilitat. Un sistema educatiu que faciliti que el professorat pugui complir a fons amb la seva funció social, donant el millor de si mateix i gaudint amb el seu treball. Vegem, doncs, alguna de les respostes que articulen el nostre projecte.

En aquest escrit ens volem centrar en una de les peces del desplegament curricular sobre la que s'articula la nostra visió sobre l'educació i l'aprenentatge. L'anomenem **Treball Globalitzat de Proposta Externa** (TGPE), perquè neix i evoluciona a partir d'un àmbit curricular que impartim al nostre centre, el **Treball Globalitzat a partir de Centres d'Interès** (TGCI). El TGCI se

centra en un contingut transversal (El bosc, Les diferències, L'aigua, per exemple) que s'aprofita per analitzar-lo des de diferents perspectives. Així apareixen continguts curriculars de diferents matèries i altres continguts que no són curriculars, però no menys importants. En aquest àmbit curricular es treballen de forma integrada els continguts que procedeixen de les àrees de ciències socials, ciències naturals, educació visual i plàstica i tecnologia. Per tant es vetlla perquè en tots els TGCI s'integrin continguts de les diferents àrees especificades que deriven del nucli central de contingut del tema que s'estudia. Però el TGCI té un fort enfocament competencial, derivat d'aspectes metodològics: s'hi identifiquen projectes, encàrrecs, problemes, s'estudien casos, es plantegen polèmiques, hi ha recerques i blocs d'activitats. A més hi són presents continguts de llengua (competència comunicativa i audiovisual) i de matemàtiques (competència matemàtica) amb la intenció de treballar de forma integrada i contextualitzada continguts d'aquestes àrees instrumentals. Així, per exemple, mentre un TGCI incideix sobre les presentacions orals, el que el succeeix en el temps se centra en la comprensió escrita, per més endavant tornar a recuperar les presentacions orals. En tots els TGCI, l'alumnat haurà d'abordar una situació de caire matemàtic, connectada amb la programació de l'especialitat. La intenció és treballar des d'un enfocament competencial continguts d'aquestes àrees instrumentals.

El TGCI mostra una doble finalitat:

- pretén incidir sobre els aprenentatges conceptuals, des dels vessants cognitius superiors, és a dir, fent servir els significats apresos per comprendre noves situacions, per donar noves explicacions, per avaluar amb criteri, per fer creacions que els integrin;
- vol incidir en el desplegament de les capacitats cognitives relacionades amb les competències metodològiques (aprendre a aprendre, autonomia i iniciativa personal, tractament de la informació i competència digital).

L'alumnat de 1r d'ESO cursa 7 TGCI al llarg de l'any (un TGCI: dues hores diàries 5 o 6 setmanes), mentre que els de 2n i 3r en fan 6 (perquè cal afegir els Treballs Globalitzats de Proposta Externa), en una franja que ocupa 9 hores de les 30 setmanals, dues hores cada dia, excepte un dia que en fan una. A 4rt d'ESO no cursen TGCI, però sí TGPE.

curs	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre
1r ESO	Mira qui sóc Bosc i més enllà. Paisatges Pobresa. Drets humans	Històries del cel Muntem una exposició	Descobrim l'Antàrtida Un viatge per la història
2n ESO	Sé què has fet aquest estiu! Sobre forces i energia	La casa que jo vull Passeig per l'edat mitjana	Projecte Rius Energia sostenible per a tothom
3r ESO	El curs que vaig fer 15 anys, o quasi! Diferències al món?	Ciència a la cuina Aigua!	Estils de vida Conflictes d'ara i sempre

EL TREBALL GLOBALITZAT DE PROPOSTA EXTERNA

A partir del curs 2013-14 vam començar a introduir una variant del TGCI, el Treball Globalitzat de Proposta Externa (TGPE a partir d'ara). Es tracta d'un àmbit curricular on l'alumnat rep una proposta de treball procedent d'una entitat externa. L'alumnat haurà de dur a terme una tasca autèntica, que impliqui la realització o resolució d'un encàrrec, un problema, un servei, una recerca... Aquesta activitat pretén que l'alumnat aprengui tot creant coneixement o saber, que se situï en el món real i es relacioni amb el que és quotidià per a d'altres persones, vinculades al

món de la cultura, la comunicació, la producció, els serveis, la creació o la recerca. És important per a nosaltres la idea de creació de saber per oposició a la de reproducció de saber. Crear coneixement en un context real, en relació amb una entitat que forma part de l'entramat social (una empresa, una institució cultural, una entitat de servei a les persones, un centre investigador ...), un procés a través del qual ens acostem a continguts establerts i integrats en el currículum des d'un enfocament alternatiu. Les entitats externes ens cedeixen, dues hores a la setmana, un professional que proposa, orienta, reconduïx i avalua l'activitat dels nostre alumnat al llarg de la setmana amb el seu professor responsable. Igualment ens faciliten recursos que permeten visites, conferències o sessions de treball amb altres professionals, que els ajuden a formar-se en relació l'activitat que estan desplegant.

El TGPE vol aprofundir en les finalitats pròpies del treball globalitzat:

- pretén incidir sobre els aprenentatges conceptuals, des dels vessants cognitius superiors, és a dir, fent servir els significats apresos per comprendre noves situacions, per donar noves explicacions, per fer creacions que els integren;
- vol desenvolupar les capacitats cognitives relacionades amb les competències metodològiques (aprendre a aprendre, autonomia i iniciativa personal, tractament de la informació i competència digital). Per això la feina en el treball globalitzat a partir de proposta externa pot incloure recerca bibliogràfica, recerca sobre material, consulta documental (mostres, vídeos, escrits, representacions teatrals...), entrevistes a persones, tallers de creació o experimentació, elaboració de materials, preparació de serveis o activitats...Tot plegat haurà de promoure la formulació de preguntes, de possibles explicacions, la planificació de processos de recerca o creació, la interacció entre alumnes, la necessitat de col·laborar amb especialistes, la reflexió sobre les troballes, l'aplicació dels aprenentatges a nous àmbits o temàtiques, la síntesi d'aprenentatges en el producte que respon a l'encàrrec, en l'activitat que constitueix el servei, en la creació que culmina el procés.

I un darrer objectiu: obrir finestres en la ment dels joves.

El TGPE té la mateixa dedicació horària que el TGCI, àmbit curricular al que substitueix horàriament en dos moments de l'any. L'alumnat cursa dos TGPEs al llarg del curs, un a la tardor i l'altre a la primavera, amb una dedicació de dues hores diàries, excepte divendres que només en fan una, durant 6 setmanes.

La taula següent enumera les entitats amb les que treballem en cada període durant el curs 2014-15.

2n i 3r d'ESO (7 grup de 22 alumnes)		4t d'ESO (3 grups de 20 alumnes)	
Tardor	Primavera	Tardor	Primavera
Museu Blau Fundació Vila Casas Districte Sant Martí Transformafils-Edualter Escoles adscrites Festival Arts Escèniques A Bao A Qu (Fotografia en curs)	Hangar Fundació Uszheimer Llibreria "No llegiu" Mireia c. Saladrigues Disseny gràfic Millieri Xarxa dels drets dels infants Transformafils-Edualter	Fab Lab BiciClot Aspace	Institut Recerca Vall Hebron Fiare/Som energia Sala Beckett

Així el TGPE que desenvolupem conjuntament amb la sala Beckett es fonamenta en la creació teatral: l'alumnat, un grup de vint nois i noies (el curs passat de 2n i 3r d'ESO, aquest curs de 4rt), haurà de crear una petita obra teatral centrada en les problemàtiques que viuen els adolescents. "Un baccio" i "Sí" són els títols de les obres que van escriure el curs passat. El debat sobre l'elecció del tema, la planificació de l'obra, la construcció dels personatges, el disseny i elaboració de les escenes, els diàlegs..., són tasques que s'organitzen de forma progressiva i col·laborativa. Paral·lelament, la visita a la sala Beckett, la lectura del text d'alguna obra, l'assistència a la representació d'una altra, l'entrevista amb un autor teatral, les sessions amb el responsable de la sala Beckett i la feina a fer a l'institut amb la professora responsable de l'activitat. Idees, debat, reflexió, creació, treball i esforç...

L'activitat culmina amb la lectura de l'obra en una celebració conjunta amb les famílies del centre per part d'actors professionals que ens facilita la sala Beckett, un moment culminant i per recordar, suma de múltiples feines creuades i de multitud d'aprenentatges, continguts i emocions.

"La finalitat d'aquesta obra és denunciar les relacions abusives i fer veure al públic que no és bo que la teva parella et maltracti psicològicament i que et controli tot el que fas. Amb aquesta obra, volem fer veure al espectador que no sempre ets conscient de com ets tractat i que tu mateix has de saber veure la realitat. Estimar és respectar a l'altra persona, i preocupar-te per la felicitat de l'altre abans que la teva. Però això no significa que no pugui tenir llibertat per estar amb els seus amics i fer les coses que l'agradin."

Pels autors de "Sí"

El TGPE que compartim amb la Fundació Vila Casas, museu Can Framis, pretén acostar els joves a la pintura contemporània. El museu de Can Framis és un museu de pintura contemporània catalana, que es troba molt a prop de l'institut. Disposa d'una col·lecció d'obres de gran valor, de la que cada any es presenta una mostra representativa a l'exposició permanent. El repte del nostre alumnat és ser capaç de dissenyar i construir una audioguia singular sobre diverses obres que componen l'exposició. La visita al museu, la reflexió sobre l'experiència, la revisita i la proposta del servei educatiu, l'entrevista amb autors que ens expliquen el que no es veu (idees i processos), l'elecció d'una obra (l'apropiació), el sentiment que ens desperta i el retorn en forma de microrelats lligats a l'obra i de paisatges sonors que prenen sentit en mirar aquella pintura...

En finalitzar el projecte disposem de setanta-tres creacions, que els alumnes del TGPE Can Framis han fet sobre les obres de l'exposició 2013-2014 del Museu Can Framis. Algunes de les obres de la col·lecció han estat triades per més d'un alumne per fer la seva creació literària o sonora, però al museu només s'ha pogut instal·lar un codi QR al costat de cada quadre. Així qualsevol visitant, a través d'un dispositiu mòbil, pot gaudir de les creacions del nostre alumnat mentre observa una de les obres que van seleccionar.

"El museo es una escuela: el artista aprende a comunicarse, el público aprende a hacer conexiones."

Luis Camnitzer (creador uruguaià)

UN BREU BALANÇ

L'institut Quatre Cantons és un centre jove, tot just ha complert 3 anys. En el seu desplegament curricular inclou alguns canvis en les maneres de fer, de les que la presència d'una franja de treball transversal al llarg de la setmana n'és un exemple. La distribució dels continguts, la gestió dels espais i del temps escolar, les agrupacions d'alumnes, la relació amb l'entorn són les variables que s'articulen per dissenyar aquest àmbit curricular que anomenem TGPE. Amb l'alumne al centre de tot el procés percebem un canvi de rol per part del professorat. Després d'un curs i mig d'aplicació d'aquest nou àmbit curricular, ens adonem de l'exigència que representa pels docents la coordinació amb un professional (que prové del món real, l'entitat

amb qui col·laborem). El fet d'haver d'imaginar conjuntament el marc de l'activitat, la manca de materials de treball preestablerts, l'acompanyament a l'alumnat en el seu camí, l'aparició d'obstacles imprevisibles en processos inèdits ..., són dificultats objectives per a especialistes de matèria, acostumats al treball amb continguts de la pròpia disciplina. Tot podria fer pensar en el col·lapse, en la renúncia o el conflicte. Però justament aquesta breu experiència ens mostra com aquests reptes s'han convertit per la majoria de les persones que han tingut aquesta responsabilitat, en un motiu que esperona la interacció del docent amb altres persones, que afavoreix processos creatius i trenca monotònies. No tothom està acostumat a l'acompanyament dels alumnes, ja que procedim d'un model on impera el dirigisme, on no hi ha massa paper per a l'autonomia de l'alumne, però l'experiència ens mostra que quan hi ha voluntat d'integrar-se i de participar, el TGPE no és cap dificultat i encara anant més enllà es converteix en una font de formació personal i professional.

Referències Bibliogràfiques:

- GIMENO SACRISTAN, J. (1976). *Una escuela para nuestro tiempo*. Fernando Torres. Valencia.
- KOZMA, R. B. (2012). Les TIC i la transformació de l'educació en l'economia del coneixement. *Debats d'Educació* nº 28. Ed: Fundació Jaume Bofill. Barcelona.
- RUIZ, F. (2007). *La nueva educación*. Madrid: LID Editorial Empresarial
- SCHLEICHER, A. (2010). The case for 21st-century learning. En línia:
<<http://www.oecd.org/general/thecasefor21st-centurylearning.htm>>[consulta del 10/12/2012]

Correspondència amb l'autor: Ramon Grau. E-mail: ramon.grau@4cantons.cat